

دایرةالمعارف صلح

نوالله مرادی

۲۶

World Encyclopedia of Peace. 2nd ed. Honorary Editor -- in -- Chief Javier Perez de Cuellar; Editor -- in -- Chief Young Seek Choue. New York, Seoul: Oceana Publications Seoul Press, 1999

دوایشم اول دایرةالمعارف صلح در سال ۱۹۸۶ که سال بین‌المللی صلح نامگذاری شده بود، منتشر شد. ویراستار افتخاری آن خاویر پرز دکوئیار - دبیرکل وقت سازمان ملل متحد - و ویراستار اصلی کتاب یونگ سیک چویه است که مدیر مؤسسه مطالعات بین‌المللی صلح در سئول است. در نیمه دوم دهه ۱۹۸۰ و دهه ۱۹۹۰ جهان شاهد تغییرات شگرف و تکانه‌هنده‌ای بود و در مجموع گامهای بزرگی در جهت و سوی صلح و دموکراسی برداشت. این تغییرات، ویراستاران را بر آن داشت که در ساختار و مطالب کتاب تغییراتی را ملحوظ کنند و بدین ترتیب ویرایش دوم کتاب با ساختار و مطالبی جدید در سال ۱۹۹۹ راهی بازار نشر شد. ویرایش دوم دایرةالمعارف صلح در هشت جلد و به زبان انگلیسی است.

مدخلهای A - C

جلد اول

مدخلهای D - H

جلد دوم

مدخلهای I - N

جلد سوم

مدخلهای N - R

جلد چهارم

مدخلهای S - Z	جلد پنجم
معاهدات و عهدنامه‌ها	جلد ششم
گاهشمار جنبش صلح؛ دیوان گل سازمان ملل متحد؛ برندگان جایزه صلح نوبل؛ برندگان جوایز نوبل؛ کارگزاریهای تخصصی سازمان ملل؛ سازمانها و مؤسسات بین‌المللی صلح؛ کتابشناسی؛ نشریات ادواری؛ صورت‌اسامی همکاران؛ نمایه اسامی و نمایه موضوعی	جلد هشتم

در پنج جلد اول، مدخلها به ترتیب الفبایی مرتب شده‌اند. این مقالات در زمینه‌های مختلف است که جملگی با «صلح» ارتباط دارند. ردیف‌بندی موضوعی مقالات به شرح زیر است:

۱. نظریه‌های تعارض، تجاوز و جنگ.
۲. نظریه‌ها و رویکردهای رفع تعارض و مناقشه.
۳. نظام دولتهای نوین - ایدئولوژیها، ساختارها و افرادی که به آن شکل داده‌اند؛ چگونه این دولتهای جدید در ناپایداری جاری جهان تأثیر داشته‌اند.
۴. کوششهایی که برای تنظیم و کنترل نظام دولتها به عمل می‌آید - از طریق حقوق بین‌الملل و از طریق مؤسسات ذی ربط.
۵. تعارضات بین‌المللی - و مواردی که با جنگهای هسته‌ای و فرایند نظامی شدن سر و کار دارد.
۶. تعارضات «شمال - جنوب» - و مواردی که با توسعه، عدم تمهد و اقتصاد جهانی سر و کار دارد.
۷. نظم جهانی و همکاریهای جهانی
۸. اتحاد و یکپارچگی: در نظریه و در عمل
۹. خلع سلاح و کنترل تسلیحات
۱۰. جنبش صلح: تاریخ آن و شرایط کنونی
۱۱. صلح طلبی و صلح دوستی
۱۲. دین و صلح
۱۴. عدم خشونت: نظریه و عمل و پیشگامان آن
۱۵. حقوق بشر و عدالت اجتماعی
۱۶. تحقیقات درباره صلح: پیشگامان و نظریه‌ها
۱۷. آموزش صلح
۱۸. صلح: تاریخ، روانشناسی، جامعه‌شناسی، طرحها، مدافعان...

از آنجا که نظم این کتاب به صورت الفبایی تحت‌الرعین نامتلف و بسیار پیش می‌آید که موضوع یا موضوعهایی از موارد هیجده گانه فوق در دو یا چند متداخل (یا اسامی سازمانهای بین‌المللی) مطرح و بحث شوند، بنابراین از ارجاع «نیو نگاه» کنیه به «اسامی» استفاده شده تا خواننده را در یافتن اطلاعاتی که نیاز به آن دارد یاری کند.

جلد ششم این مجلد به قولی «مجموعه» است که شامل «اصول و اساس» است. از قرارداد و رسای (۱۹۱۹) تا قرارداد منع تولید، نگهداری و استفاده از مین هیدروژن (۱۹۹۷) آخر چه به سالهای آخر سده بیستم نزدیکتر می‌شویم تعداد قراردادهایی که در این یکماد قرار داده شده است متعقد گردیده بیشتر شده است.

در هر قرارداد ابتدائاً تاریخ برگزینی به معنی و اهدافی، امضا کنندگان، قرارداد معرفی شده‌اند و سپس متن کامل قرارداد درج شده است. در این جلد، مجموعاً ۹۵ قرارداد آورده شده است. از یادداشت ویراستاران چنین بر می‌آید که در انتخاب و نگارش این قراردادها، ملاحظاتی را در نظر داشته‌اند؛ از آن جمله است ملاحظاتی چون: «خلع سلاح»، «کنترل تسلیحات» و «منع و جلوگیری از جنگ و تجاوز» در چند مورد معاهداتی که با جنگ منتهی می‌شوند، ذکر شده‌اند نیز آورده شده، به دلیل آنکه مراد از آنها به خلع سلاح، کنترل تسلیحات و منع کردن راه جنگهای احتمالی اختصاص دارد. مثلاً می‌توان از معاهده و رسای (سال ۱۹۱۹) نام برد که اگر چندان پایان جنگ جهانی اول بزرگتر شده لیکن بسیاری از موافقان به صلح اختصاص داده‌اند.

۲۸۲

به علاوه، هر جلد پنجم مدخلی وجود دارد با عنوان «معاهدات هر عصر جدیدی که به طور مفصل از ماهیت معاهدات جدید بحث می‌کند. همچنین خواننده علاقمند می‌تواند به مدخلهایی چون «کنترل تسلیحات»، «خلع سلاح»، «اسامی سازمانهای ذی‌ربط» «اقیانوسها: میراث مشترک» (که به معاهده استفاده از بستر اقیانوسها می‌پردازد) و امثال آنها رجوع کند. جلد هفتم کتاب به چند بخش تقسیم شده است. نخستین بخش به «کنفرانس‌های صلح» اختصاص دارد. از ۱۸۱۵ که «انجمن صلح نیویورک» تأسیس شد تا سال ۱۹۹۹ که چند واقعه مهم رخ داد: کشورهای عضو اتحادیه اروپایی پول واحد (یورو) را پذیرفتند؛ کنفرانس صلح سازمانهای غیر دولتی در لاهه برگزار شد؛ کنفرانس سازمانهای غیر دولتی در سئول برگزار شد؛ و بالاخره ناتو صربستان را بمب باران کرد.

این گاهشماری نیز گزینشی است و از کتاب *Biographical Dictionary of Modern Peace Leaders* (به ویراستاری هارولد جوزف سون) استخراج شده‌اند. به علاوه خواننده می‌تواند به مدخل «جنبش صلح در سده نوزدهم» و چند مدخل دیگر در متن کتاب مراجعه کند. در بخش دوم جلد هفتم شرح حال دبیران کل سازمان ملل متحد آمده است. جهت شرح حال:

WORLD ENCYCLOPEDIA OF PEACE

VOLUME I. (Second Edition)

Honorary Editor-in-Chief
JAVIER PEREZ DE CUELLAR

Editor-in-Chief
YOUNG SEEK CHOU

۱۳۴۳

تریگو هلی، داگ هامر شولده، لوتانت، کورت والد هلم، خاویر پرز دکوئیار و بطرش بطرش عالی و
بالاخره کوفی عنان. در این کتاب به شرح حال برندگان جایزه صلح نوبل آمده است تا از هفتم (سال ۱۹۰۱) تا
تا جان هیوم (سال ۱۹۹۸)، دو مورد بیش از یک بار این جایزه را دریافت کرده اند یعنی بناؤخان
صلیب سرخ است (در سالهای ۱۹۱۷، ۱۹۴۴، ۱۹۶۳) و دیگری کمیسرهای عالی صلح ملل
در امور پناهندگان (سالهای ۱۹۵۴ و ۱۹۸۱). با احتساب جایزه‌های که به عنوان (تیناگذار
صلیب سرخ) داده شده، سازمان صلح سرخ در مدت عمر خود چهار بار جایزه صلح نوبل را
دریافت کرده است. در سالهای ۱۹۱۴ تا ۱۹۱۶ (سالهای پرتلاطم جنگ جهانی اول)، ۱۹۲۳ تا ۱۹۲۴
در بعضی سالها نیز جایزه‌ای برای صلح به کسی یا سازمانی داده نشده است و از آن جمله
است: سالهای ۱۹۱۴ - ۱۹۱۶ (سالهای پرتلاطم جنگ جهانی اول)، ۱۹۲۳ - ۱۹۲۴
۱۹۲۸، ۱۹۳۲، ۱۹۳۹ - ۱۹۴۳ (سالهای جنگ جهانی دوم)، ۱۹۴۸، ۱۹۵۵ - ۱۹۵۶، ۱۹۶۶ -
۱۹۶۷.

این شرح حالها در متن اصلی کتاب نیامده است و متأسفانه ارجاعی هم داده نشده است که
خواننده بداند برای شرح حال آنها باید به جلد هفتم مراجعه کند.
بخش بعدی جلد هفتم به شرح حال بسیار مختصری از برندگان جایزه نوبل (در رشته‌های

پزشکی، اقتصاد، شیمی، فیزیک و ادبیات) تا سال ۱۹۹۸ اختصاص دارد. شرح حالی است در حداکثر هفت سطر، شامل سالی دریافت جایزه، ملیت و در صورت لزوم دلیلی که موجب دریافت جایزه شده است.

بخش بعدی کتاب شامل اطلاعاتی است درباره کارگزاریهای تخصصی سازمان ملل متحد. نخست شناسنامه آن سازمان آمده و سپس شرح مختصری از اهداف، وظایف و بخشهای زیر مجموعه آن سازمان، همراه با برنامه‌هایی که مسئول اجرای آنها است.

در آخرین بخش جلد هفتم مؤسسات و سازمانهای بین‌المللی صلح در کشورهای مختلف جهان (به ترتیب الفبایی نام کشورها) معرفی شده‌اند. جای تأسف است که در این بخش نامی از ایران برده نشده است.

جلد هفتم کتاب به فهرست مآخذ (شامل کتاب و نشریات)، صورت اسامی همکاران و نمایه اسامی و موضوع اختصاص دارد. در بین همکاران دایرةالمعارف به اسامی آشنایی بر می‌خوریم، از جمله میخائیل گورباچف، آخرین رئیس جمهوری شوروی که مقالات پروستریکا و گلاسنوست را برای این دایرةالمعارف نوشته است.

در بخش مآخذ، کتابنامه‌ای مفصل آمده است که به ترتیب موضوعی تنظیم شده است. از آن جمله است: کلیات درباره صلح، طرحهایی درباره صلح، جنبش صلح، خلع سلاح و کنترل تسلیحات، هواداران صلح، صلح دوستی، عدم خشونت، نظم جهانی، صلح و... (اقتصاد، سیاست، تاریخ، دین، روانشناسی)، پژوهش درباره صلح، آموزش صلح، تعارض محلی و منطقه‌ای و صلح. در بین کتابها به آثار کلاسیکی بر می‌خوریم که از ارزش خاصی برخوردارند، مانند کتابهای گاندی، راسل، مارتین لوتر کینگ و...

دایرةالمعارف صلح اثری است پرمحتوا که کوشیده است تا صلح را در دامنه‌های گسترده بررسی کند و حق همه کسانی را که به نوعی در خدمت صلح بوده‌اند ادا نماید. در شرح‌هایی که آورده است آلبر کامو را نیز از قلم نینداخته و در شرح حال او به فعالیتهايش برای صلح اشاره کرده است.

جای چنین کتابی در ادبیات سیاسی فارسی خالی است.